

Maroko i Veliki Atlas

(Avantura na marokanski naćin)

Tekst i fotografije: Marija Obradović

Sam početak godine je bio obećavajući. Na putu do Ohrida, u elanu, radosti, putničkoj groznici, dugočasnnoj vožnji, pomenuta je ideja odlaska u Maroko. Marinina želja. Nakon gledanja nekih fotografija i pričanja sa devojkom koja je bila, opasno ima želju da ode. A to je Marina. Sve je izvodljivo, sve je moguće i rešivo. Samo treba želeti. Naposljetku, ne moš' a da i sam ne veruješ u lakoću, i kreneš da štediš novac.

U februaru se ozbiljno počelo pričati o tome, i ubrzo je definisan tačan broj putnika... Marina i Ivan Stankić, Ivana Kosjer i Marija Obradović. Već u samom sklopu imena naših uvidimo neku slučajnost, simpatičnost, i ravnotežu koja će da vlada... (Razlike u po jednom slovu su verovatno Marokancima zadavale muke da upamte naša imena; Marina - Marija; Ivana - Ivan).

Okvir za planiranje ovog puta je bio avionski let nemačke kompanije Ryanair, koji za svega 140e po osobi prevozi iz Franfurta u Marakeš, i vraća nazad, ispunjene i obogaćene duše. Karte su kupljene i plan počinje da se kuje.

Na put krećemo u subotu, 12.juna, Marininim i Ivanovim autom. Uzbuđeni, jurimo preko Mađarske, Slovačke, Češke i Nemačke, gde Ivanine poliglotske osobine već dolaze do izražaja, iako tek treba da stignemo na njeno govorno područje (Ivana je završila arapski jezik i mi jedva čekamo da vidimo i čujemo njeno umeće na delu!). Puni utisaka iz Bratislave, Praga i Hajdelberga, i radosni zbog druženja sa starim prijateljima, a ovde domaćinima, ukrcavamo se u avion u utorak, 15.juna, rano izjutra. Nakon dve uzastopne neprospavane noći, letimo uspavani, teško gledamo kroz prozorčice u belinu oblaka, u zemlju i vodu. Crveno tlo Afrike je pod nama, uzbuđenje raste, i nakon 3.5h leta stižemo u Marakeš.

Dobrodošlicu nam žele marakeški kaktusi! Počinjemo da pratimo uputstva is knjige Lonely Planet (koju kao Bibliju celim putem ispod miške nosimo), izbegavamo napadne taxiste, i ulazimo u gradski autobus za centar grada. Radoznalo virimo kroz prozor, razmenjujemo poglede i osmehe. Koliko samo palmi na jednom mestu! Čak i jedna kamila pored puta sedi. Stižemo u sam centar. U potrazi za hotelom Cecil, stičemo prve utiske... Začuđeni, pomalo zbunjeni, ozbiljni i ćutljivi, tri puta uzastopno prolazimo istom ulicom, a napadni lokalci ne samo što nam nude raznorazne stvarčice na prodaju, već žele i put da nam pokažu (za šta će, naravno, želeti koji dirham da im udelimo). A ja, u toj smrdljivoj ulici, punoj unezverenih vozača motora, veoma intenzivnih mirisa, prljavštine, molim Boga da ni u jednoj od ovih polusrušenih zgrada nije naš smeštaj! Konačno, pronalazimo sobu, van te ulice. I mir u njoj. Uh, kako prija! Tišina i mir. Ovo je bio kulturološki šok. Sve što smo slušali, sve što smo čitali i gledali, nije ništa dok ne dođeš ovde. 'ajd' sad polako, udahnemo duboko, i krećemo..treba razmeniti novce, kupiti vode i hrane. Al' ispostavi se kao nimalo lak zadatak, vraćamo se u sobu, sa pola kile narandži i dve kile suvih kajsija. Ne deluje da ćemo se najesti, gde je hleb, gde su konzerve?

To je bila prva šetnja, prvi susret sa čuvenim trgom Jemaa el-fna., sa zvukom zurli, motora, sa mnoštvom uredno posloženih narandži od kojih se pravi sok, na licu mesta cedi i plati svega 3 dirhama, (što dođe nešto manje od 30dinara).

Ovde se može stvarno sve videti. Od krotitelja zmija, prodavaca šešira i vunениh kapa, muzikanata, igrača, žena što tetoviraju kanom, ili gledaju u budućnost, do "zubara", i "lekara". Pravo je čudo ako uspeš nekog od njih fotografisati, jer svi odmah traže da im platiš za to.

Veče provodimo sa Sonjom, Austrijankom koja živi u Marakešu 6 meseci. Šetamo kroz tezge sa hranom, restorančice na otvorenom, nalik na naše vašare, jedemo marokansku supu (za 3 dirhama), pijemo Khudindjal, nešto kao čaj od mešavine usitnjenog đumbira, cimeta, anisa i žen šena. Sa puno šećera, naravno. Slušamo priče o marokanskim ljudima, o arapskoj i berberskoj muzici, o tome kako da stignemo na sva naša željena odredišta, i da to uradimo na marokanski način. U Marakešu ostajemo dva dana. Sonja, i kasnije i njen prijatelj Amir, su nam dosta pomogli.

Hotel Cecil smo rezervisali putem interneta, od kuće, jer drugačije nismo mogli dobiti vizu za Maroko. To je bio naš najskuplji, (oko 11e/noć po osobi, sa doručkom), a ujedno i najbolji smeštaj. Nameštaj je često i u ostalim sobama od punog drveta, izrezbaren, a ovde je i kupatilo bilo super, nalik na ormar sa šarenim vratima, iza koga se krije kupatilo u crno belim pločicama. Doručak je svugde sladak, i uključuje i kafu, i sok od narandže, i čaj od nane. Prosto ne znamo kako sve to da popijemo za doručak! Naravno, uz pekmez i med od argana.

Naredna tri dana provodimo u kombiju, sa još desetak mladih Evropljana, i simpatičnim vozačem željnim pričanja. Nažalost, niko ga ne razume. Arapski koji govori je drugačiji od onog koji je Ivana učila, a i francuski, nisu uspeli Francuzi i Kanađani da razumeju (u Maroku svi govore arapski i francuski, i nijedan natpis, obavještenje ili putokaz nije na engleskom). Marina sedi na prednjem sedištu i nemuštim jezikom, i zaboravljenim francuskim, uspeva sa njim po koju misao da razmeni. Mi se trudimo da prepoznamo predele opisane u našoj knjizi. Vozimo se vijugavim putevima, predivnim, nikad vidjenim predelima... uz ritmove berberske muzike; sve liči na neki film! Naš cilj je pustinja!

E, to je već priča sa sebe... Ulećemo u pustinju na krovu nekog džipa! Grčevito stežemo rukohvate znojnim dlanovima! I vrištimo!!! Deluje opasno i jako uzbudljivo, istovremeno. Vozač naglo skreće, naglo koči, naglo kreće, a sve u cilju podizanja adrenalina mladih, avanture željnih, turista! Predivno!

Posle prelazimo na kamile, i srce se smiruje, prati sad bat kamiljih koraka. Mnogo su lepe i elegantne. Smiraj je dana, i sunce polako zalazi, boje su prelepe, a mi se valjamo po pesku, smeujemo, radujemo i fotografišemo...

Sledi dolazak u kamp, gde veseli domaćini pripremaju večeru, neizostavni čaj od nane, i zabavu uz bubnjeve i časove berberskog plesa...a nakon svega, odlazak na vrh pešćane dine, najviše u tom delu Sahare (oko 200mnm). To je nešto najlepše od svega na putovanju. Taj vrh, ta ivica na vrhu, netaknuta, neuprljana, samo vetrom milovana, na mesečini. Odatle se vidi cela pustinja. I sve zvezde ovog neba. Sedimo tu...dugo, ljudi na raznim jezicima čavrljaju tiho, vetar fijuče, i uvlači pesak u svaku poru na koži, kako bismo ga što duže sa sobom poneli. Tu je negde nula života, koordinatni početak. Odatle počinje svaka misao...

Intenzivne pustinjske utiske nosićemo sa sobom tokom celog putovanja. Tokom celog života, rekla bih.

U želji da provedemo malo više vremena nego nam to naš vodič-vozač odredi u mestima koja su zaista mnogo lepa, mi odlučujemo da dalje ne idemo na ekskurzije, već da sami putujemo, sa našom Lonely Planet knjigom, autobusima, ili kako se već ubrzo pokazalo - lokalnim taksi prevoznicima. Povezati dve tačke, koje su pri tom turističke atrakcije, nije ni malo lako izvesti autobusom, već ste nekako prinuđeni da to činite sa "udobnim" mercedesima. Tome svemu prethodi "odabir" idealne ponude, gde od roja taxista koji se sjate oko nekolicine belih, sa rancima na leđima, zbunjenih omladinaca, moraš izabrati...najjeftinijeg! Kako se to radi na marokanski način, objašnjavali su nam naši marakeški prijatelji, ali i pored toga, mi nekako nasamareni, i nezadovoljni, sedamo u "grand taxi", sa još dvojicom ljudi (pored taxiste), i tako zgnječeni presovani upakovani vozimo se narednih sat -dva.

Ipak, na kraju zadovoljni što smo pobjegli iz vreve i gungule, stižemo u prirodu! To nam je u početku bilo čudno, a do kraja, više bez šetoro ljudi nismo ni hteli da nas voze! Eto kako se ovde čovek brzo navikne, i prihvati drugačiji način, i saživi sa svim. A taxisti se do kraja ispostave vrlo prijatni, radoznali, razgovora željni, nasmejani ljudi. Kao, doduše, i većina Marokanaca! U početku nam je možda smetala nametljivost i napadnost, a posle smo naučili kako da se lepo pristojno zahvalimo, i odbijemo, na francuskom sa NO MERCI, ili na arapskom sa LA ŠUKRAN, sve naravno, uz osmeh i blagi naklon.

U ponedeljak, sedmog dana u Maroku, stižemo u Imlil, selo odakle sutradan krećemo uspon na Visoki Atlas. Udaljenosti u Maroku se često izražavaju u vremenu potrebnom da se stigne do negde, jer zbog vijugavih puteva, kilometri i ne znače mnogo. Do Imlila ima oko dva sata vožnje taxijem, jer drugačiji način da stigneš i ne postoji! Dobra strana deljenja taxija sa još dva saputnika je ta, što jedan od njih uvek može da bude neko ko izdaje sobe i vreba na ovakve kao što smo mi! Izgužvani, ukočeni i uspavani, izlazimo iz taxija, a nasmejani Ahmed nas već odvodi svojoj kući, pokazuje šarene sobe, traži za prenoćište svega 50 dirhama po osobi za noć.

Smestimo se ovde, u čudu razgledamo neobičan enterijer, šarene prozore, zidove, prekrivače, pločice i ukrase.

Svež vazduh na 1740mnv i pogled na okolne planinske masive, unose mir i obećavaju prijatan boravak ovde. Nakon dobrog odmora i dremke, odlazimo u šetnju po selu, na klopu i kafu, u kupovinu i razgledanje.

Pronalazimo čak i prodavnicu polovne planinarske odeće i obuće, gde jedan marokanski dečak ispisuje na parčetu kartona cene, za primerke koje mu pokazujemo. Kupujemo punu kesu odličnih čarapa, dajemo po oko 17dirhama po paru! Kakvo selo, odlično je!

Sve je nekako u planinarskom duhu. Uveče se vraćamo u Ahmedov šareni dom, gde nam je njegova nasmejana majka pripremila večeru: marokansku supu, tažin i dezert, u vidu voćnog jogurta, dinji i trešnji. Sa nama večera i Nikol, mlada Novozelandska, koja se upravo vratila sa uspona na Jebel Toubkal, najviši vrh Visokog Atlasa. Slušamo i pravimo plan za sutra...

Prvobitna ideja je bila da idemo sami na uspon, jer staza nije naročito zahtevna, u smislu da je opasno, da se lako izgubiti ili promašiti put. Dosta smo pričali sa ljudima oдавde koji su išli, i čitali o usponu, i planirali smo da i mi sami to uradimo. Međutim, nakon razgovora sa docimerkom, i mi odlučujemo da uzmemo vodiča, koji je i nju vodio. Tako ćemo biti opušteniji, bezbrižniji, i više ćemo uživati. Nije nam potrebna mula koja će nam nositi stvari, niti obroci u usputnim selima, mi bismo samo da on ide sa nama. Ta opcija je bila jedno četiri puta jeftinija, i koštala nas je oko 800 dirhama ukupno, za nas četvoro, za uspon u dva dana. Ahmedov brat je dečko od dvadesetak godina, koji jednom nedeljno prošeta do vrha. Nismo mogli njegovo ime izgovoriti pa smo ga zvali Laki. Sve je ovde nekako lako, sve se samo pronalazi...smeštaj, vodič...

U utorak ustajemo rano, odlazimo po hleb, hranu i vodu. Sve nepotrebne stvari ostavljamo ovde, (naravno u nezaključanim sobama, jer se ovde ništa ne zaključava, veruje se), vreće za spavanje, jakne, i ostale stvari prepakujemo u dva velika ranca, i dva mala. Oko 10h krećemo na uspon. Sunčano je i toplo, i već na prvoj uzbrdici skidamo jakne. Za manje od dva sata nailazimo na prvo selo, Laki nam je rekao da će biti tri, i da ćemo u svakom imati vode. U poslednjem selu pravimo pauzu, pijemo kafu i čaj od nane u "caffè"-u, kupujemo marame, kakve ljudi ovde nose, stvarno su prijatnije od naših debelih šešira. Moramo i da se penjemo na marokanski način.

Predeo je mnogo lep. Celim putem, sa leve strane, ispod nas, teče rečica. Golo je i kamenito, ali ima dosta zelenih, malih žbunova i cvetova jakih ljubičastih nijansi. To nismo očekivali, i prijatno smo iznenađeni. U daljini se vide vrhovi pod snegom!

Usput srećemo dosta ljudi, neki hodaju, neki idu na mulama natovarenim rančevima. Mi se sklanjamo, i svi se ljubazno pozdravljamo. Do kraja već sami, prvi, kao da znamo, izgovaramo: "Bon jour", odgovaraju nam sa "Bon jour! Sava? ..mi, kao da znamo, odgovaramo isto tako.."Sava"... nikad nismo više govorili francuski. Neki nastave konverzaciju, ali mi se samo osmehujemo i slegnemo ramenima. Dosta je i stranaca, planinara kao i mi, neki se penju, neki silaze, svi zastajemo, razmenjujemo utiske i iskustva, želimo sreću i rastajemo se. Ubrzo je i sledeći pit stop! Čovek cedi narandžu, tu negde na 2000mnv!

Odahnemo malo, popijemo sok (za marokanske prilike sada već čitavih, mislim, 10 dirhama), pogledamo kakvog nakita i kamenja na prodaju ima, i zadovoljni i osveženi nastavljamo put! Uspon je ravnomeran i nije naročito težak. Vazduh je prijatan, sunce ne prži i ne iscrpljuje, kako smo možda očekivali. Oko 18h stižemo u dom na 3207mnv, ipak pomalo umorni. Sunce se već sakrilo za vrhove i oseća se hladnoća. Pravimo gozbu na "terasi" s pogledom na put kojim smo došli: paradajz supu iz kesice, tunjevinu i masline. Zadovoljni, ponosni i uzbuđeni zbog sutrašnjeg završetka. Ivana donosi odluku da se tu zadrži, i da sutra ne ide na sam vrh. Provešće pre podne u okolini doma, u odmoru i razgledanju okoline.

Pijemo dosta vode, da bi se organizam pripremio, i lakše podneo odlazak na više od 4000m. Smešteni smo u spavaoni, sa petnaestak ljudi, stavljamo čepove u uši i odlazimo na spavanje, već oko 22h. Ja sam jako uzbuđena, i osećam se kao pred jedan od velikih ispita!

Ustajanje je u 6h, u pola 7 polazak! Laki je spreman. U jaknama i vunanim kapama kupljenim u Imlilu, krećemo na uspon. Do vrha treba 3h, i nazad do doma 2h. Jutro je hladno i vetrovito. Već od početka je teško, ubrzo skidamo jakne. Čutke pretičemo grupice ispred nas. Laki popriča sa njihovim vođom na nepoznatom nam jeziku, a mi se pozdravljamo sa ostalim "penjačima". Ima ih dosta, i raznih su uzrasta. Ja brojim korake, da bi mi bilo lakše. Stajemo često, ali na kratko, samo da spustimo puls, i osvrnemo se iza nas, da osmotrimo predele. Ovde je sve drugačije nego juče što je bilo, kamenito je i crno. Sa ponegde neotopljenim delovima snega.

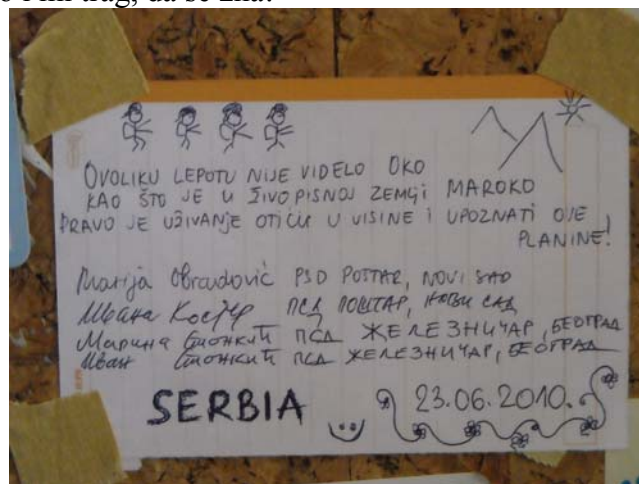
Do vrha, čini mi se, zastajemo sve češće. Meni, možda na trenutak, zuji u ušima i to je sve. Nikad nismo bili na ovolikim visinama, niko od nas troje. Na vrh izlazimo za tri i po sata! 4167m. Uzbuđenje, sreća, ponos! Predivan je osećaj! Na vrhu severne Afrike! Sunčano je, i ne mnogo hladno i vetrovito. Pogled se pruža preko vrhova, ispod nas, a u daljini se nazire magla. Očekivali smo videti možda i Saharu, ali kažu da je to stvarno retko...

Silazak je tekao lako. Skoncentrisani, biramo kamen na koji stajemo, ali vremenom postajemo sve brži. Utom je već i sunce uveliko izašlo, i boje su mnogo lepše nego jutros. Jakne i kape su odavno spremljene u rančeve.

Stižemo u dom, pauza za ručak, opet tunjevina i masline, a naš dobri Laki nam priprema odličnu salatu, od pirinča, paprike, luka, paradajza i narandže. On je tu kao domaći. Inače, salatu nismo mogli naručiti bez celokupnog ručka. Tu smo videli na jednoj tabli, gde svako ostavi nešto, ceduljicu od naših prijatelja iz Srbije, koji su bili mesec dana pre nas, na ovom istom mestu. Mnogo lepo osećaj! Ostavili smo i mi trag, da se zna!

Pakujemo se, platimo dug (oko 650dirhama noćenje, + oko10 za tuširanje toplom vodom) i nastavljamo ka Imlilu. Istim putem, ali u popodnevno doba, ceo put izgleda još lepše! I mi ne skidamo blagi osmeh sa lica...

Još jedno noćenje i večera (koja je koštala dodatnih 40tak dirhama) u Ahmedovom šarenom domu, ujutro doručak na terasi, i odlazak iz Imlila. Ostavljamo ga sa lepim utiskom.

Put nastavljamo ka Atlantiku, i gradu Essauri, gde to veče počinje muzički festival Gnaua muzike. Sa dvoje naših marokanskih drugara iznajmljujemo ceo stan, provodimo tu tri dana, slušamo afričku muziku, plešemo u afričkim ritmovima, upoznajemo njihovu kulturu. Jedan dan na 4000mnv, sa snegom, sledeći uz okean, leškarimo na plaži, slušamo okean i galebove, dok graciozne kamile šetaju oko nas. Nestvarno. Prvi put kupanje u okeanu. Koliko samo utisaka, i koliko prvih puteva za samo jedno putovanje!

Nastavljamo preko Kazablanke, na sever, do Sredozemnog mora. U malenom mestašcu Martil, nalazimo odlično organizovan kamp, blizu same plaže. Dobijamo ključ od drvene kućice, i baškarimo se u njoj, (sve za oko 400dirhama po noći)... Ovo je mesto koje je drugačije od svega, i nije nalik ostalom marokanskom predelu; prija predah, odmor, kupanje, al' nastavlja se žurno dalje. Već je toliko mesta koje smo morali izbaciti iz putanje. Posmatramo kroz prozor autobusa predivne predele Rif oblasti, sa žalom, što ne stigismo prošetati i ovuda. Čeka nas plavi grad Šeššuan, i Fes. Utiscima nikad kraja! Koliko god sve bila jedna celina, jedna kultura, jedan isti način života, svaki grad je priča za sebe, ima svoj miris, svoje životinje, svoju boju... Crveni Marakeš, bela Essauira, i Kazablanka, plavi Šeššuan i zeleni Fes...

Krug se zatvara, povratkom u Marakeš, u početnu tačku. Nakon svega, utisak je drugačiji... i mi naviknuti na marokanske načine. Već kao pravi poznavaooci, prepuštamo se čarima šetnje po sukovima, ne odolevamo predivnim marokanskim rukotvorinama, trošimo poslednje dirhame. Još jedan čaj od nane! Još da probamo puževe! Još jedan nus - nus na krovu, uz sumiranje utisaka...

17 noći u Maroku, 11 promenjenih kreveta, dve noći u autobusu, jedna u pustinji. Planina, okean, more, pustinja, carski gradovi. Oko 5000 kilometara duž zemlje! I još želja, još neviđenih predela. Ostaje nešto za sledeći put...

Zadovoljni, i ispunjeni, napuštamo Maroko, predeli koje kroz prozorčice aviona vidimo sada su poznatiji, i imaju neko drugačije značenje..

